

RECENZIJA KNJIGE ZLATKE CUGMAS "BODI Z MENOJ, MAMI!"

Peter Praper

Navezanost otroka na mater je gotovo fenomen, ki zahteva vso pozornost psihologov, zdravnikov, vzgojiteljev in vseh drugih, ki se poklicno ukvarjajo z otrokom, ne nazadnje pa tudi staršev, ki so del tega fenomena.

Teorija navezanosti prihaja iz psihoanalize in jo sicer pripisujemo Angležu Bowlbyju, vendar je ta skrbno spremljal raziskave Winnicotta, Spitzza in predvsem Mahlerjeve. Fenomen navezanosti, ki ga je raziskoval Bowlby, odlično dopolnjuje razvojni koncept Mahlerjeve o procesu separacije in individualizacije, predvsem pa pomaga razumeti naravo simbioze in proces izstopanja iz te faze, ki ga Mahlerjeva enači s psihološkim rojstvom.

Knjiga Zlatke Cugmas z naslovom Bodi z menoj, mami nam predstavlja mnoge aspekte navezanosti.

Po prvem poglavju, ki nas seznanja s samim pojmom in značilnostmi navezanosti, se že v drugem poglavju pokaže, da to ne bo lahko branje. Kljub preprostem naslovu je knjiga predvsem znanstvena monografija, naslonjena na številne raziskave, tudi tiste, ki jih je izvedla avtorica sama. Opis "tuje situacije" nam predstavi osnovne eksperimentalne pogoje, v katerih se pokaže narava navezanosti in osnovne štiri kategorije, po katerih lahko razlikujemo to pomembno modaliteto odnosa.

V drugem podpoglavju drugega poglavja nam avtorica predstavlja še druge pripomočke za merjenje kvalitete navezanosti in druge situacije, v katerih

lahko le-to opazujemo. Spregovori tudi o navezanosti na očeta in pojasnjuje, zakaj pomislimo predvsem na mamo, kadar govorimo o navezanosti.

V tretjem poglavju avtorica poveže dva naravno povezana fenomena: navezanost in postopno separacijo in nam pomaga razvozljati protislovje - da namreč na pot samostojnosti odhajajo lažje tisti otroci, ki so razvili kvalitetno navezanost z občutki varnosti, kakor tisti, ki so ob tem razvili občutke anksioznosti in ambivalence. Torej - dobro navezani otroci imajo dobro popotnico za pot v samostojnost in problematično navezani (tudi tisti, ki se nam zdijo nenavezani) imajo pri tem probleme.

Tretje poglavje - o vlogi materinega odnosa do otroka - je gotovo osrednje poglavje knjige. V treh podpoglavjih nam naniza številne raziskovalne rezultate o pomembnosti, naravi, dejavnikih in stranpoteh tega odnosa.

V četrtem poglavju nas avtorica opozori, da otrok ni pasiven prejemnik v tem odnosu. S svojimi lastnostmi aktivno soustvarja odnos. Njegove lastnosti temperamenta, ki so relativno stabilne, pomembno determinirajo odziv staršev nanj.

Peto poglavje je še posebej aktualno za našo, slovensko kulturo. Z rezultati raziskav nam pomaga znanstveno razmišljati o fenomenih nadomestnega varstva in tako presega politizacijo vprašanj družine, družinskega in družbenega varstva otrok.

V šestem poglavju avtorica nekako "umirja žogico" in povzema številne ugotovitve, da bi nam pomagala razumeti kvaliteto odnosov, v katerih se manifestira otrokova navezanost.

To poglavje pride prav tudi zato, da avtorica preseže problem koleracijskih raziskav, ki se ga dobro zaveda. Čeprav številne raziskave pokažejo neke zveze med posameznimi variablami, na ta način večkrat prav malo izvemo o procesih, ki tečejo gotovo bolj celostno, kompleksno in cirkularno. Tako so možnosti interpretacije korelacij gotovo omejene. Ravno ta problem je velikega razvojnega psihologa Piageta napotil za tri leta v psihoanalizo, da bi s to izkušnjo presegel možnosti, ki jih daje eksperimentalna metodologija. Avtorica se prav tako zaveda svojih omejenih možnosti, da bi brez poznavanja analitičnega in procesnega dogajanja bolj itegrativno interpretirala vso kompleksnost teh razvojnih procesov.

Vsemimo za primer vprašanje, kako je konstantnost ene osebe sprva pomembna za vstopanje otroka v simbiotično razvojno fazo, v kateri oblikuje navezanost z občutkom zaupanja in varnosti, venar kako je pomembno, da že v drugi polovici prvega leta tudi mama frustrira (odreka in zahteva) otrok pa ustvarja pomembne odnose tudi z drugimi osebami (predvsem očetom) ter tako izstopa iz simbioze z materjo. Navezanost lahko razumemo kot specifično razvojno linijo, ki se razširja od konstantne primarne osebe na konstantnost okolja, domačo hišo, domači kraj - dom in domovino. Slednje ni več odnos navzven, ampak odnos do lastnih ponotranjenih vsebin, do konstantnosti v sebi, torej predstavlja trdnost notranje psihične strukture.

Vsekakor nas delo Zlatke Cigmas izdatno informira in to na tak način, da razumemo, da navezanost na mater, kadar je odnos uglašen, daje otroku zaupanje, optimizem, empatičnost in prijaznost, navezanost na očeta pa je kvalitativno drugačna in bolj podpira navdušeno pridruževanje v akcijo, hkrati pa podpre učenje kako zdržati napore in frustracije.

Občutek varnosti (brez frustracije) bi lahko podpihoval težnjo po odvisnosti in oviral proces separacije in individualizacije, frustracija brez občutka varnosti pa bi (kljub otrokovemu izogibanju ali kontraodvisnosti) otroka izpostavila ponotranjanju agresiviranih vsebin. Takšen razplet lepo opisuje Anna Freud pri otrocih, ki ne doživljajo konstantne in umirjene nega telesa in zato prehitro prevzamejo nase skrb za lastno telo, namesto pozitivne skrbi pa razvijejo hipohondrični odnos do telesa, poln paranoidnega strahu in potrebe po kontroli.

Knjiga "Bodi z menoj, mami", bo nedvomno obogatila naša znanja s številnimi spoznanji kot še en vir, ki opozarja na relacijsko ozadje našega bivanja, ki obstaja, navsezadnje le v medčloveških odnosih.